

蝉

مائو و خودکشی

مائوتسه تونگ

در گندم زار زنجیره می خوانند...

در گندم زار زنجیره می خوانند...

毛泽东

هنگام رژه
آن دم که تفنگ‌های خود را
بر شانه می‌گیرند
و زمین با اولین پرتوهای روز
روشن می‌شود
چه بسیار شجاع و باشکوه
جلوه می‌کنند.
دختران چینی افکار بلند و والایی دارند
آن‌ها صف نبرد را
بیش از لباس‌های
ساتن و ابریشمی‌شان
دوست دارند.

«مائوتسه تونگ»

● مقدمه

خودکشی همواره از ابتدای وجود جوامع بدوی تا به امروز، بخشی جدایی ناپذیر از معضلات جامعه بوده است. در طول تاریخ، جوامع گوناگون بنا به ساختاری که روح آن جامعه را تشکیل می‌داد - فرهنگ، دین، سنت [که بازتاب مناسبات اقتصادی آن جامعه هستند] با خودکشی به نحو متفاوتی برخورد می‌کردند. گرچه می‌دانیم که هر چیزی که در مناسبات میان افراد یک جامعه رخ دهد، همواره بازتابی از محیط آن جامعه بر افراد است، با این حال، پرداختن به خودکشی به عنوان معضلی اجتماعی نه روانی، کمتر اتفاق افتاده است. جالب آن جاست که مجازاتی که در طول تاریخ برای خودکشی در نظر گرفته می‌شد، تاثیری در حذف آن نداشته است؛ زیرا همان‌طور که مارکس گفته است: «بدون اصلاحات تمام‌عیار سازمان جامعه‌ی کنونی [هر تلاشی برای کاهش میزان خودکشی] بیهوده خواهد بود.» (مارکس و خودکشی؛ ص ۷۵) در آتن باستان فردی که بر اثر خودکشی جان می‌باخت، از افتخارات دفن عادی محروم می‌شد و او را در

حومه‌ی شهر بودن سنگ قبر یا نشانی دفن می‌کردند.^۱ لویی بناپارت چهاردم مجازات شدیدی برای خودکشی گذاشته بود؛ بدین قرار که «جسد فرد مرده را در حالی که سرش پایین بود در خیابان‌ها می‌کشیدند، سپس بدن را آویزان می‌کردند یا روی انبوه زباله می‌انداختند. همچنین تمامی اموال این فرد مصادره می‌شد.»^۲ با سکولار شدن جوامع غربی و آغاز عصر روشنگری، نظریه‌هایی خودکشی به مرحله‌ای مدرن‌تر ارتقاء یافت. دیوید هیوم بد بودن خودکشی را با این استدلال که خودکشی به دیگران آسیبی نمی‌رساند و به علاوه برای خود شخص فایده‌مند است رد کرد. او در سال ۱۷۷۷ در رساله‌ی خود «درباره‌ی خودکشی و جاودانگی روح» پرسید: «چرا باید زندگی مفلوکانه را طولانی‌تر کنم، آن‌هم به دلیل مزایای بیهوده‌ای که ممکن است مردم از وجود من نسیبشان شود؟»^۳ فیلیپ رید بعدها دیدگاه هیوم را با این استدلال که هیوم «وظیفه شناسی» را نادیده گرفته است، مردود دانست و بیان کرد هیوم بدین وسیله آسیب‌های احساسی نظیر غم و اندوه و... را در نظر نمی‌گیرد. از قرن هفدهم بود که پژوهشگران با داده‌های آماری به دست آمده، خودکشی را به مثابه‌ی معضلی اجتماعی تحلیل کردند. دورکیم نخستین کسی بود که به طور جامع خودکشی را بررسی کرد و بدین لحاظ یکی از مرجع‌ترین منابع در زمینه‌ی خودکشی، نوشته‌های دورکیم است. فروید که بعدها

^۱ Szasz T(1999) Fatal freedom: the ethics and politics of suicide. Westport, CT: Praeger. P. 11.

^۲ Maris R (2000). Comprehensive textbook of suicidology. New York: Guilford Press. P. 540.

^۳ Suicide. Stanford Encyclopedia of Philosophy. 2017.

به صورتی پراکنده به خودکشی پرداخت، از درک علل اجتماعی خودکشی عاجز ماند و تنها سهم اندکی به آن اختصاص داد؛ حال آن که دورکیم هر دو حالت اجتماعی و روانی را در نظر گرفت. به طور کلی دورکیم چهار نوع عمده‌ی خودکشی را بر می‌شمارد:

۱. خودکشی خودمدار انگارانه: (egoistic suicide) که به دلیل ظهور فردگرایی مدرن، غالباً میان مردان مجرد و مردان بیوه که در اجتماع منزوی هستند رخ می‌دهد.

۲. خودکشی نابه‌هنجار: (anomic suicide) که محصول نابه‌هنجاری فزاینده در جامعه‌ی مدرن است. این نوع، نتیجه فعالیت بی‌قاعده‌ی انسان و رنج پس از آن در دنیای مدرن است. مثلاً مردی که ناگهان ثروت عظیمی به دست آورده، طی یک اتفاق همه آن را از دست می‌دهد.

۳. خودکشی نوع دوستانه: (altruistic suicide) این نوع خودکشی متفاوت از دو نمونه‌ی بالا است؛ یعنی نه به خاطر فردگرایی مفرط، بلکه به سبب رشد نیافتگی فردیت در جوامع بدوی تر رخ می‌دهد. مثلاً خودکشی افسران نظامی در کشورهای صنعتی شده. [این نکته حائز اهمیت است که مثلاً در آیین کنفوسیوس، خودکشی روشی قابل قبول برای حفاظت از حیثیت و فضیلت در نظر گرفته می‌شود. در اواخر امپراتوری چین، خودکشی برای روشنفکرانی که از خشم امپراتور جان سالم به در برده بودند، لازم بود.]

۴. خودکشی سرشت باورانه: (fatalistic suicide) این خودکشی حاصل کنترل مفرط است. فردی که از ابتدا تحت کنترل شدید دیگران بوده است ممکن است دست به چنین کاری بزند. [این مورد میان زنان بیشتر به چشم می‌خورد. خودکشی دختران در محیط‌های سنتی و مذهبی در خاورمیانه به سبب قوانین سفت و سخت خانواده و جامعه بر آن‌ها می‌تواند در این دسته جا بگیرد.]

مارکس جوان در سال ۱۸۴۶ در مجله‌ی آیینی‌ی اجتماع -مجله‌ی کوچک سوسیالیستی آلمانی- که انگلس نیز با آن همکاری می‌کرد، برای نخستین بار به مبحث خودکشی پرداخت.

نوشته‌ی مارکس البته ترجمه‌ای «خاطراتی از بایگانی‌های پلیس» ژاک پوشه بود؛ مارکس اما از میان کتاب چند جلدی پوشه، گزیده‌های را انتخاب کرد و متونی به آن افزود برخی جاها را تغییر داد تا متنی باب دل خودش را خلق کند. بدین لحاظ، این نوشته نه فقط ترجمه، که می‌تواند اقتباس محسوب گردد. این نوشته چهار خودکشی را بررسی می‌کند و سه تای آن‌ها در مورد خودکشی دختران و زنان است. به‌ویژه در نخستین مورد، زنی جوان، دختر یک خیاط، بکارت خود را هنگامی که شبی در منزل خانواده‌ی نامزدش سپری می‌کند از دست می‌دهد. صبح روز بعد همین‌که پدر و مادر دختر از ماجرا مطلع می‌شوند، او را با خشونت سرزنش و نیز نزد همسایه بی‌آبرو می‌کنند. کمی بعد، دخترک خود را رودخانه‌ی سن غرق می‌کند.

مارکس در نقد خود به رفتار خانواده می‌نویسد: «آن‌ها که از همه بزدل‌تر، و خود کمتر از همه قادر به مقاومتند، به محض آن‌که بتوانند قدرت مطلق پدر و

مادری‌شان را اعمال کنند، سرسخت و انعطاف ناپذیر می‌شوند. و نیز سوء استفاده از این قدرت همچون جایگزینی بی‌رحمانه برای تمامی سرسپردگی‌ها و وابستگی‌هایی است که مردم در جامعه‌ی بورژوازی، چه با طیب خاطر و چه از سر اکراه به آن تن می‌دهند.» (مارکس و خودکشی؛ ص ۷۹) در این نوشته با بررسی چهار مورد، آشکار نشان داده می‌شود که خودکشی پیش از آن‌که مشکلی روانی باشد، مشکلی اجتماعی است.

مائوی جوان نیز در سن ۲۶ سالگی، با مرگ زنی به اسم چائو که به دلیل ازدواج از پیش تعیین شده خودکشی کرده بود، متنی را با عنوان «خودکشی خانم چائو» به نگارش درآورد که نشان می‌دهد دیدگاه او در چین عقب مانده بسیار مترقی بوده است. این متن کوتاه، خطابه‌ای بی‌نظیر و نوشته‌ای درس‌آموز از تحلیل جامعه‌شناختانه‌ی مائو بر مسئله‌ی خودکشی است. با این همه، بررسی خودکشی زنان، راهگشای ما در تحلیل این مسئله‌ی اجتماعی است؛ زیرا زنان علاوه بر این‌که همپای مردان در جامعه‌ی سرمایه‌داری استثمار می‌شوند؛ درون خانه نیز توسط خانواده در بند سنت‌های بسیاری هستند که فشارها را دوچندان می‌کند. همان‌طور که مائو گفته است «تا وقتی حتی یک زن تحت ستم در دنیا وجود داشته باشد، هیچ‌کس واقعا آزاد نشده است.»

در پایان، جدولی قرار داده شده است که می‌توان میزان خودکشی در کشورهای مختلف را مشاهده کرد. در بسیاری از کشورها میزان خودکشی مردان نسبت به زنان بیشتر است. بیشترین میزان خودکشی در کشورهای آفریقایی به چشم می‌خورد که البته نشان از وضع بد اقتصادی و عوال سنتی، مذهبی و فرهنگی

است. آمار خودکشی زنان نیز در کشورهایی که به لحاظ مذهبی سفت و سخت‌تر هستند، از دیگر کشورها بیشتر است. در این میان کره جنوبی که سال‌ها در ایران نماد رشد و توسعه بود بسیار جالب توجه است. کره جنوبی پس از لوسیتو، گویان و زیمباوه، چهارمین کشور جهان در میزان خودکشی زنان است.⁴

بدیهی است که میزان خودکشی بالاتر از حدیست که سازمان بهداشت جهانی و سازمان‌های رسمی منتشر می‌کنند؛ اما با تحلیل و بررسی همین آمار نیز می‌توان به درکی از چیزهایی که در بالا گفته شد دست یافت و پی برد لزوماً رشد اقتصادی و افزایش سطح رفاه (!) باعث کاهش میزان خودکشی نمی‌شود.

زَنجَرَه | @zanjarehh

⁴ "Suicide rate estimates, age-standardized Estimates by WHO region" (<https://apps.who.int/g ho/data/node.main.MHSUICIDEASDR?lang=en>). WHO. Retrieved 12 May 2021.

• خودکشی خانم چائو^۵

(نوشته شده در سال ۱۹۱۹)

خودکشی یک فرد کاملاً تحت تأثیر شرایط [محیطی] است. آیا خانم چائو مصمم به خودکشی بود؟ برعکس، او تشنه‌ی زندگی بود. اگر خانم چائو مرگ را برتری داد، به این علت بود که شرایط او را به این سو کشاند. شرایط را می‌توان در سه بخش تقسیم کرد:

(۱) جامعه‌ی چین

(۲) خانواده‌ی چائو

(۳) خانواده‌ی او - خانواده شوهر [ی که او نمی‌خواست با آن ازدواج کند]

این سه عامل، این سه ریسمان آهنین - زندانی سه ضلعی را برای خانم چائو تشکیل داده‌اند. هنگامی که او در این زندان افتاد، زندگی برایش تهی شد. در این جا بود که زندگی را در مرگ یافت و ترجیه داد که زندگی را در مرگ ادامه دهد...

^۵ این متن برای نخستین بار به زبان فارسی ترجمه شده است.

اگر هر یک از این سه ریسمان آهنین از میان می‌رفت بی‌شک خانم چائو بدین روز دچار نمی‌شد.

(۱) اگر والدینش به اجبار توسل نمی‌جستند و به اراده‌ی او احترام می‌گذشتند، بی‌شک او را مرگی نبود.

(۲) اگر به خانم چائو اجازه می‌دادند دیدگاه خود را در مورد خانواده‌ی شوهر آینده‌اش توضیح دهد و دلایل امتناعش از انتخاب والدین را؛ و باز اگر در نهایت خانواده‌ی شوهر آینده‌اش دیدگاه او را می‌پذیرفتند و به آزادی فردی او احترام می‌گذاشتند، خانم چائو قطعاً نمی‌مرد.

(۳) با این خیال که پدر و مادر و خانواده شوهر آینده‌اش اراده‌ی آزاد او را لگدمال می‌کردند، اگر در جامعه یک گروه قدرتمند از افکار عمومی برای حمایت از او وجود می‌داشت، اگر فرار از خانه‌ی والدین به علت اجبار و پناه بردن به جای دیگر افتخارآمیز تلقی می‌شد نه مایه‌ی شرم، در این صورت نیز خانم چائو نمی‌مرد.

اگر از مرگ خانم چائو سخن می‌گوییم، به این دلیل است که او در سه ریسمان آهنین (جامعه، خانواده‌ی خودش، خانواده شوهرش) محصور شده بود. او بیهوده به دنبال زندگی بود اما سر انجام به ورطه‌ی مرگ در غلتید.

اتفاقی که دیروز افتاد، اتفاقی مهم بود. این اتفاق به علت سیستم شرم‌آور ازدواج‌های از پیش تعیین شد، به علت تاریکی سیستم اجتماعی، نفی اراده‌ی فردی و عدم آزادی در انتخاب همسر اتفاق افتاد. امید است علاقه‌مندان در تمامی

ابعاد این ماجرا اظهار نظر کنند و از پاک‌دستی که در راه آزادی انتخاب عشق، جان خود را از دست داد دفاع کنند...

رفتار هر دو خانواده - خانواده‌ی دختر و خانواده‌ی شوهرش - هر دو با جامعه پیوند می‌خورند. آن‌ها هر دو بخشی از جامعه هستند. ما باید بر این عقیده باشیم که هر دو خانواده مرتکب جنایت شده‌اند؛ منشأ این جنایت اما درون ساختار جامعه نهفته است. [اگر خانواده دچار جنایت گردد، بدین علت است که ساختار جامعه در خود جنایتی نهفته دارد.] اگر جامعه به درستی شکل یافته بود، در صورت بروز چنین مشکلی، ساختار جامعه به آن‌ها فرصت انجام چنین کاری را نمی‌داد. جامعه‌ای که سبب مرگ خانم چائو شده است، عنصری خطرناک در خود دارد که می‌تواند باعث مرگ خانم چیه، خانم لی، و مردان و زنان بسیاری شود. همه‌ی ما قربانیان احتمالی چنین جامعه‌ای هستیم و ممکن است این ضربه‌ی مهلک بر ما نیز وارد آید. ما باید با صدایی رسا اعتراض کنیم؛ به انسان‌هایی که هنوز نمرده‌اند هشدار دهیم و شرارت‌های بی‌شمار جامعه‌ی خود را محکوم کنیم...

نرخ خودکشی بر اساس جنسیت و کشور (در هر ۱۰۰۰۰۰ نفر):

بر اساس آمار سازمان بهداشت جهانی، ۲۰۱۹

1	Country	2019				2000	% change
		All	Female	Male	M/F		
3							
	World	9.0	5.4	12.6	2.3	14.0	-0.36
4	 Lesotho	87.5	34.6	146.9	4.3	42.6	1.05
5	 Guyana	40.9	17.0	65.0	3.8	35.8	0.14
6	 Eswatini	40.5	6.4	78.7	12.3	40.6	0.00
7	 Kiribati	30.6	9.5	53.6	5.7	35.6	-0.14
8	 Micronesia	29.0	13.2	44.3	3.4	28.0	0.04
9	 Suriname	25.9	11.8	41.3	3.5	25.0	0.04
10	 Zimbabwe	23.6	13.5	37.8	2.8	20.0	0.18
11	 South Africa	23.5	9.8	37.9	3.9	26.6	-0.12
12	 Mozambique	23.2	8.9	42.6	4.8	20.9	0.11
13	 Central African Republic	23.0	9.3	39.6	4.3	32.5	-0.29
14	 Russia	21.6	7.2	38.2	5.3	48.9	-0.56
15	 South Korea	21.2	13.4	29.7	2.2	13.9	0.52
16	 Vanuatu	21.0	9.0	33.1	3.7	23.2	-0.10
17	 Botswana	20.2	7.8	35.5	4.6	46.3	-0.56
18	 Lithuania	20.2	6.2	36.1	5.8	45.8	-0.56
19	 Uruguay	18.8	7.7	31.1	4.1	14.5	0.30
20	 Kazakhstan	18.1	6.9	30.9	4.5	39.4	-0.54
21	 Mongolia	18.0	5.6	31.1	5.5	23.6	-0.24
22	 Ukraine	17.7	4.7	32.7	7.0	33.5	-0.47
23	 Solomon Islands	17.4	2.4	32.2	13.4	17.4	0.00
24	 Eritrea	17.3	8.3	27.2	3.3	23.4	-0.26
25	 Belarus	16.5	5.3	30.1	5.7	37.3	-0.56
26	 Montenegro	16.2	7.9	25.4	3.2	18.9	-0.14
27	 Latvia	16.1	4.6	29.0	6.4	29.6	-0.46
28	 Cameroon	15.9	7.6	25.2	3.3	19.1	-0.17
29	 Ivory Coast	15.7	5.0	25.7	5.1	24.0	-0.35
30	 Cape Verde	15.2	5.1	27.4	5.4	18.2	-0.16
31	 Togo	14.8	6.5	24.0	3.7	17.3	-0.14
32	 Somalia	14.7	7.1	22.8	3.2	16.8	-0.13
33	 Samoa	14.6	7.8	20.9	2.7	16.3	-0.10
34	 United States	14.5	6.8	22.4	3.3	10.0	0.45

35	 <u>Zambia</u>	14.4	5.3	25.7	4.9	24.0	-0.40
36	 <u>Burkina Faso</u>	14.4	6.5	24.5	3.8	16.9	-0.15
37	 <u>Slovenia</u>	14.0	5.5	22.7	4.1	25.6	-0.46
38	 <u>Belgium</u>	13.9	8.4	19.6	2.3	18.3	-0.24
39	 <u>Namibia</u>	13.5	4.4	24.9	5.7	27.5	-0.51
40	 <u>Equatorial Guinea</u>	13.5	8.8	18.5	2.1	19.4	-0.30
41	 <u>Finland</u>	13.4	6.8	20.1	3.0	21.7	-0.38
42	 <u>Chad</u>	13.2	6.9	20.2	2.9	15.7	-0.16
43	 <u>Gabon</u>	13.1	3.8	23.3	6.1	19.4	-0.32
44	 <u>India</u>	12.9	11.1	14.7	1.3	19.1	-0.32
45	 <u>Sri Lanka</u>	12.9	6.1	20.9	3.4	27.4	-0.53
46	 <u>Benin</u>	12.7	6.1	20.3	3.3	14.7	-0.14
47	 <u>Angola</u>	12.6	4.7	21.7	4.6	17.6	-0.28
48	 <u>DR Congo</u>	12.4	5.0	20.7	4.1	14.5	-0.14
49	 <u>Guinea-Bissau</u>	12.4	6.7	19.8	3.0	17.5	-0.29
50	 <u>Sweden</u>	12.4	7.7	16.9	2.2	12.2	0.01
51	 <u>Guinea</u>	12.3	8.0	18.4	2.3	9.7	0.27
52	 <u>Japan</u>	12.2	6.9	17.5	2.5	18.1	-0.32
53	 <u>Moldova</u>	12.2	3.3	22.1	6.7	16.3	-0.25
54	 <u>Burundi</u>	12.1	6.4	18.9	3.0	23.4	-0.48
55	 <u>Estonia</u>	12.0	4.5	20.2	4.5	25.0	-0.52
56	 <u>Djibouti</u>	11.9	7.6	16.3	2.2	12.1	-0.01
57	 <u>Hungary</u>	11.8	5.5	19.1	3.5	26.6	-0.56
58	 <u>Congo</u>	11.6	6.1	18.3	3.0	24.7	-0.53
59	 <u>Sierra Leone</u>	11.3	8.2	14.8	1.8	10.1	0.11
60	 <u>Australia</u>	11.3	5.6	17.0	3.0	11.8	-0.05
61	 <u>Haiti</u>	11.2	8.0	14.9	1.9	12.7	-0.12
62	 <u>Iceland</u>	11.2	3.5	18.7	5.4	12.7	-0.12
63	 <u>Kenya</u>	11.0	5.3	18.1	3.4	15.8	-0.30
64	 <u>Croatia</u>	11.0	5.1	17.7	3.5	16.3	-0.32
65	 <u>Senegal</u>	11.0	5.2	18.5	3.6	14.4	-0.24
66	 <u>Malawi</u>	10.6	3.3	20.0	6.1	19.2	-0.45
67	 <u>Ghana</u>	10.5	1.8	20.0	11.2	9.8	0.08
68	 <u>Uganda</u>	10.4	3.7	19.4	5.2	21.7	-0.52
69	 <u>Austria</u>	10.4	4.6	16.6	3.6	15.8	-0.34
70	 <u>Canada</u>	10.3	5.4	15.3	2.9	10.7	-0.03

ما را در تلگرام دنبال کنید: @zanjarehh